

1. a kommunisták ismerjék el az Ön kormányon felüli misszióját és annak megfelelő vétőjogát az összmozgalomban.

2. Ön álljon az újévi beszédéhez és az abból folyó kötelezettségekhez [sic!] az Ideiglenes Nemzetgyűlés támogatására.

E két célt – erről Polányi kezeskedik – könnyen össze lehet egyeztetni, *ha a szándék megvan rá*. Ilyen helyzetben valamiféle józan megállapodás nélkül a katasztrófa csak ideig-óráig kerülhető el.

Még ma is, amikor már a moszkvai körök az itteni kommunistákról nyilvánosan tudomást vettek, az Ön kezében van minden ütőkártya a magyarországi politika frontján. Még mindig valóra válhatik a magyar nincstelen álma, hogy Dózsa György győzelmesen megtér a Várba.

Ehhez csak kettő kell: egy kis türelem, és rettenthetetlen realizmus. A történelem nem az irodalmi rovatban történik, hanem a harctereken. A Vörös Hadsereget „balról” támadni se nem lehet, se nem kell. De Gaulle-t nem a profil [sic!] tette, hanem az, hogy francia hadi erőkre támaszkodhatott. Ez nem ugyanaz, mint népfelkelést propagálni. Magyarországon a hadsereg, a világ legnagyobb hadserege nem az Ön személye, hanem a szerény, lesajnált vacsoraklub mögött áll.

Kimondhatatlan keserőséggel tölt el bennünket, hogy Ön, akit bámulattal és hű szeretettel szeretünk, most izoláltan, félrevezetve, egy bosszúvágytól fűtött „tanácsadó” hóbortjainak áldozataképpen vesszen el *a győzelem küszöbén*.

Ui. Ami engem illet, még mindig nem tört meg reményem, hogy Ön ilyen értelemben fogja a megoldást keresni, nem pedig a kommunistákat „balról” támadó harcban, aminek csak egy kimenetele lehet. A szervezeti fegyelemhez azonban tartom magamat, és ha a delegációnk a Tanácsból kivonulna, vele távoznék, akár helyeselném e lépést, akár nem, természetesen anélkül, hogy ezzel a politikai állásfoglalás jogát e tárgyban feladnám. Sajnálom, hogy az értekezlet hevében a mozgalom választmányában történetekre utaltam. De bevallom, nem hiszem, hogy az ilyent komolyan fel lehetne róni addig, amíg a választmányi összvélemény oly könnyűbe vétetik.

PIL 704. f. vegyes (másodpéldány)

4. KÁROLYI MIHÁLY DUCZYNSKA ILONÁHOZ

(London, 1945. január 18.)

Tisztelt Asszonyom,

Január 17-ről kelt és dr. Polányi Károly által ellenjegyzett levelét megkaptam.¹

A levél politikai részére nem kívánok részletesen kitérni, mert – különösen ezen levél után – nincs szándékomban Önnel politikai cselekedeteimet megvitatni. Ezért főképpen a levél személyi vonatkozásaival kívánok foglalkozni.

Ön a sorok között azt igyekszik kifejezésre juttatni, hogy én most azért játszom el politikai múltamat, és azért kerülök „veszélybe”, mert egy „gangsztermódszerekkel” dolgozó ember tanácsaira hallgatok. Szeretném leszögezni, hogy nem tanácsadókkal, hanem munkatársakkal dolgozom és nem sugallatokra hallgatok, hanem magyar politikát csinállok. Ha azonban Ön – amint látom – ezt nem hajlandó elhinni és azt gondolja, hogy „gangszterek bosszúvágytól fűtött tanácsai” alapján cselekszem, ezzel bizonyos fokig azonosít engem az állítólagos „gangszterrel”, azaz Kellermannal,² akit valószínűleg azért bélyegez meg, mert Vöröst³ átállása ellenére sem tartja tizenhat próbás demokratának és fasisztafalonak. (Egyébként a leghatározottabban tiltakozom az ellen, hogy bármelyik

munkatársamat ilyen jelzőkkel illessék.) Ezzel kapcsolatban meg kell jegyezni, hogy amikor Kellermann az értekezlet hevében népfelkelés megszervezését ajánlotta, magánvéleményének adott kifejezést, amelyet én semmiképpen sem osztok, s amiről előzetesen említést sem tett.

Hangsúlyozni kívánom, hogy Kellermann semmiképpen sem képviselte mozgalmat nagyobb jogkörrel, mint Ön, hiszen mindketten az Új Demokratikus Magyarországi Indított Mozgalom⁴ képviselőiként jelentek meg az értekezleten. Ezt azért húzom alá, mert Ön levelében úgy tünteti fel a helyzetet, mintha csak Kellermann képviselte volna a mozgalmat.

Mindent összevetve, minthogy Ön így ítéli meg a helyzetet, és engem „gangszer módszerekkel” azonosít, nem képviselheti tovább a vezetésem alatt álló mozgalmat. Nem lehet a felelősséget „tanácsadókra” hárítani, mert akár tetszik, akár nem tetszik, a Mozgalom és a Tanács politikáját elsősorban én szabom meg. Kérem tehát, hogy vonja le a következtetéseket, és mondjon le a New Democratic Hungary Movementben betöltött választmányi tagságáról, és egyben mondjon le arról, hogy a mozgalmat a Tanácsban képviselje.

Nem tudom, mit értett az alatt, hogy „a történelem nem az irodalmi rovatban történik”, de akármire célzott is vele, súlyosan tévedett. Petőfi „Talpra Magyar”-ától kezdve Adyig a magyar történelem igenis az „irodalmi rovatban” készült. A külföldön pedig se szeri, se száma a sok példának. Rousseau és Voltaire nélkül elképzelhetetlen a francia történelem, Victor Hugo nélkül nem lehet III. Napóleon korát megérteni; Beecher Stowe „Uncle's Tome Cabin”-ja⁵ [sic!] forradalmat csinált; Dickens regényei nélkül nincs reformpolitika; Lamartine, Herder, Ernst Toller, Malraux stb. mind fontos szerepet játszottak és játszanak a politikában.

Végül nekem változatlanul az a véleményem, hogy a magyarországi események az én politikámat igazolják, és a legnagyobb mértékben örülök annak, hogy a Vörös Hadsegereg felszabadító hadjárata folytán olyan helyzet teremtődött, amely lehetővé teszi a magyar progresszív irány kifejlődését és a szláv orientáció megvalósítását. Legyen nyugodt, minden hisztériás közvetítés nélkül meg fogom találni a módot, hogy közös platformra jussak a kommunistákkal. Ennek tulajdonképpen nincs lényeges akadálya, mert hiszen csupán arról van szó, hogy támogassuk az oroszokat abban az erőfeszítésükben, hogy Magyarországon a progresszív elgondolás mellett közhangulatot teremtsenek. Ezt azonban Listowelné⁶ módszereivel nem lehet elérni.

Még csak annyit, hogy nem tartottam korrektnek a mozgalom belső ügyeinek az értekezleten való kitergetését. Ami pedig a választmány „összvéleményét” illeti, legyen szabad figyelmeztetnem arra, hogy a választmány hét tagja közül csak hárman tértek el a véleményemtől, és így Ön és társai voltak kisebbségben.

Tisztelettel

OSZK K 212. f. (Polányi-gyűjtemény) 566. egység (eredeti)

¹ A Károlyi-Duczynska-vita hátterét ismerteti Dalos György Duczynska-életrajzában: *A cselekvés szerelmese*. Budapest, 1984. 132-138.

² Kellermann Zoltán mérnök, fiatal korában a KIMSZ tagja, ahonnan mint jobboldali elhajlót eltávolították. A háború kitörése előtt zsidó származása miatt emigrált, 1942 nyarán érkezett Londonba, ahol egy ideig Károlyi titkára volt, majd belépett az angol hadseregbe, 1944-45-ben Károlyi Új Demokratikus Magyarországi csoportja képviselőjeként az Angliai Magyar Tanács tagja. A háború után Londonban maradt, jómódú vállalkozó lett, nem politizált.

³ Vörös János vezérezredes, a debreceni kormány honvédelmi minisztere, aki pár hónappal előbb még a Hitler szövetségeseiként harcoló magyar hadsereg vezérkari főnöke volt.

⁴ New Democratic Hungary Movement - Károlyi szervezete.

⁸ *Tamás bátya kunyhója.* - Duczynska természetesen nem az írókat becsülte le, arra utalt, hogy történelmi helyzetekben tettekre van szükség, nem szórszálhasogató vitákra. Közben mégis frázisokon veszett össze Károlyival, de nemcsak ő; a tehetetlenség kínzó érzése - miközben a haza sorsa dől el a távolban - váltotta ki a hasonló, nem is ritka, utólag értelmetlennek tűnő emigrációs vitákat.

⁹ L. e kötet 170., 270. sz. levelének jegyzetét.

5. KÁROLYI MIHÁLY SIMON MÓZESHEZ ÉS FELESEGÉHEZ

(London, 1945. január 18.)

Kedves Simonné,

Meg akarom köszönni a karácsonyi csomagot, a sok mindenféle jóval. Nagyon jól esett a figyelmességük.

A sok politikai levélváltás közben soha nem tudtam pontos képet kapni arról, hogy miképpen helyezkedtek el az amerikai életben. Szeretném remélni, hogy nemcsak politikailag, de anyagilag is jól elhelyezkedtek. Ez nagyon fontos, mert hiszen az ember nem igen tud politizálni, ha nem mentes az anyagi gondoktól. Éppen ezért nagyon örülnék, ha alkalomadtán megírná, hogy mint töltötték el az elmúlt két és fél évet. Azt is szeretném tudni, hogy kikkel barátkoztak meg az ottaniak közül. Összebarátkoztak-e Gellért Hugóval,¹ akit rendkívül megbízható, becsületes embernek tartok? Kik azok az amerikaiak, akik a magyar ügy iránt érdeklődést mutatnak? Nagy hiányát érzem annak, hogy nem olvasom az Amerikai Magyar Népszavát. Fontos volna tudnom, hogy ez a szenny-lap miként hempereg át az ellenkező oldalra.

Ami minket illet, másfél év óta egy nagyon kedves, régi házban lakunk a Hampstead Tube Station mellett. Természetesen a háború hatodik évében sok nehézséggel jár a háztartás vezetése. Sajnos legutóbb mindketten betegeskedtünk, de most már jobban vagyunk. Egyébként minden a régi, csak a macska lett más: a szürke megdöglött, és most van helyette egy vörös. A londoni magyar kolónia változatlanul sokat ígér és keveset ad. Ez röviden a mindennapi életről való beszámoló, a többi mind politika

Szívélyesen üdvözlí

Kedves Simon,

dátum nélküli levelét megkaptam. A Bölöni-féle javaslat időközben tárgyalanná lett, mert én nem mehetek át Párizsba. Az összes külföldi magyar szervezetek együttműködését most más alapokon szorgalmazzuk. Bizonyára olvasta a szófiai tanáccsal váltott rádióüzeneteinket. Legutóbbi üzenetünkben leszögeztük elvi állásfoglalásunkat, és ezt a szófiaiak örömmel fogadták. A megoldás most már technikai síkra tevődik át. Bölöniék is bekapcsolódnának a megoldásba, de egyelőre még nem tudjuk, hogy miképpen lehetne egy konferenciát összehívni. Mindenesetre az új magyar helyzet által a kezdeményezés az otthoni Függetlenségi Front kezében van, és lehet, hogy az összes külföldi magyar szervezetek konferenciájára már nem kerül sor. Azonban mindez csak találgatás. Ha valami felmerül, amúgy is sürgönyözünk. Sajnos Párizssal az összeköttetés még nagyon rossz, és megesik, hogy egy levél hat hétig is utazik.

A relief egység ügyében nagyon nehéz innen ítéletet mondanom, mert Jászi és a maga értesítései ellentmondók. Jászi ugyanis azt mondja, hogy a kommunisták a hátuk mögött egyeztek meg a jobboldallal és nagyobb paritást biztosítottak nekik, mint a baloldalnak, Göndöréket beleértve. Ezt sehogyssem tudnám helyeselni és teljesen osztom Jászi nézetét.

Mi egyetértésben akarunk lenni a kommunistákkal, és nem akarunk nekik nehézségeket okozni, de tévesnek tartom, ha a kommunistabarátok azt hiszik, hogy az egység